

A kor 16 év, gimn. 7—8. osztálya (o II—u I) vagy a vasárnapi tanítás. Ez irányban különösen *Fournier* és *Nuchles* működtek. A felvilágosítás híve egyébként *Slanger* is (Ttrautenau). A vita meglehetősen széles mederben folyt és egyesek végletekig mentek, amennyiben még a kisebb gyermekek felvilágosítását is szükségesnek mondták. Magam — anélkül, hogy Epstein előadását hallottam volna — már évek óta a felvilágosítás irányában működöm, leghelyesebbnek tartván az egészségtan tanításában a fertőző betegségek előadásakor ezekre is kitérni oly szellemben, mint Epstein előadta. Későbbre nem lehet hagyni, mert haszna elveszett.

Végül egy szónok, *Wagner*, egy 15 tagú bizottság kiküldését hozta javaslatba, melyben résztvennének az előadók és felszólalók. Feladatuk lenne a legközelebbi kongresszusig a kérdéssel behatóan foglalkozni és arról jelentést tenni. Az ügyvezető bizottság ezen javaslatot áttette az angol bizottság kezébe, amelynek feladata leendő a három év múlva Londonban tartandó iskolaegészségügyi kongresszust előkészíteni.

JUBA ADOLF.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— A népoktatás reformja. Nagyjelentőségű és bátor cselekedettel vezeti be *Berzeviczy Albert* miniszter kormányzati működését. A népoktatási alaptörvény s ezzel együtt az 1879. XVIII. és az 1893. XXVI. t.-cikk revíziójának tervezetét készítette el s a tervezetet közzétéve alkalmat adott, hogy a közvélemény még egyszer megnyilatkozhassék. A tervezet most szaktanácskozmányok megvitatása alatt áll, az érdemleges hozzászólást fenntartjuk akkorra, amikor ezen előzetes megbeszéléseken átment az ügy. Most a reform tárgyról és irányáról adunk röviden számot.

A törvényjavaslat tervezete öt fejezetre oszlik. Az első a *tan kötelezettséget* írja szabatosabban körül s egyúttal az ennek biztosítására irányuló rendelkezéseket büntető sanctióval látja el. Belekerült ebbe a fejezetbe egy olyan szakasz is, amelyik az iskolát és a tanító védelmezi az illetéktelen betolakodóktól, aminek felvételére a tapasztalatnak több szomorú esete adott impulzust. — A második fejezet címe «Az elemi iskola két tagozata». Főképp az ismétlő oktatás általánosítására és biztosítására célzó intézkedéseket tartalmaz; törvényesíti az utóbbi évek azon alakulását, hogy az ismétlő oktatás szakirányba tereltesse. Ugyanez a fejezet a nemzeti nevelés erősítésére is tartalmaz intézkedéseket. Meghagyja ugyan az iskolafenntartóknak azt a jogot, hogy iskoláik tannyelvét maguk állapítsák meg, de meg-

szorítja annyiban, hogy ahol a magyar anyanyelvű tanulók száma eléri a 20%-ot, ott a magyar is használandó tannyelvül. Különben pedig célul rendeli, hogy minden iskolában a magyar nyelv tudása már a mindennapi tanfolyamon elérendő s e végett a magyar nyelv tanításának tantervét minden iskolára nézve a miniszter állapítja meg. A használandó tankönyveket és taneszközöket a miniszter minden iskolától beköveteli és használatukat esetleg eltilthatja. — A harmadik fejezet címe: *«A községi és felekezeti tanítók javadalmazása és az állam által gyakorlandó fegyelmi jog.»* A fizetés minimumát 800 koronában állapítja meg, amely államsegéllyel 1000 koronára egészíthető ki. Igaz, hogy ez el nem éri sem a XI. oszt. tisztviselő kezdő fizetését, sem az állami tanítók javadalmazását, de az 1893-ban megállapított 600, ill. 800 koronánál 25, ill. 20%-kal magasabb s a mellett az akkori öt quinquennium helyett az új tervezet hatot ad. Nemzeti irányú intézkedései e fejezetnek, hogy a segélyezett iskolában csak magyarul tudó tanító alkalmazható; hogy minden jellegű iskola tanítóját a közigazgatási bizottság fegyelmi kereset alá vonhatja, ha a magyar nyelvet nem tanítja kellő sikerrel, vagy államellenes irányt követ; ez utóbbi esetekben az ítélet hivatalvesztésre is szólhat és akkor az új tanítót a kormány nevezi ki. Minden tanító végleges alkalmazásakor esküt tesz az alkotmányra. — A IV. fejezet szól a *tanítóképzésről és képesítésről*. Míg az 1868. XXXVIII. t.-c. inkább csak az akkor alapított állami tanítóképzőkről rendelkezett, addig ez a mostani az egész magyarországi tanítóképzés organikus rendezésének tekinthető. Elvi jelentőségű benne a tanítóképesítés államivá tétele, a képzőintézeti tanárok kvalifikációjának megállapítása, nem állami képzők államsegélyének s az ebből eredő viszonylatoknak rendezése. Az állami képesítő vizsgálatot 1—2 évi gyakorlat előzi meg, miután a jelölt az intézet végzésekor alapvizsgálatot tett kormánybiztos jelenlétében. A kormánybiztos joga az alapvizsgálaton azonos az érettségi biztosok hatáskörével s már az alapvizsgálaton ellenőrzi, hogy a jelölt tudja-e a magyar nyelvet oktató képességgel? A képesítő vizsgálat nyelve elvileg a magyar, de meg van engedve némely tárgyakban más nyelv is, ami méltán meglepheti az állami képesítés minden hívét. Az V. fejezet az *«Állami tanfelügyeletről»* két új intézkedést tartalmaz. Egyik a tanfelügyelők segítségére rendelt iskolafelügyelők intézménye, mely főképp az iskolalátogatást fejleszti, a másik a tanfelügyelőnek 10 koronáig terjedő bírságolási joga.

*

— Ujabb főiskolai internátusok Budapesten és Kolozsvárt.
Az «Állami Tisztviselők Országos Egyesületének» f. évi január havi

közgyűlésén Halász Ferencz egyes. alelnök azon megokolt indítványát terjesztette elő, hogy az állami és törvényhatósági tisztviselőknek főiskolákban tanuló fiai számára Budapesten és Kolozsvárt internátus állíttassék.

A közgyűlés az indítványt lelkesült helyesléssel fogadta és felkérte az indítványozó alelnököt, hogy a tervbe vett internátusoknak mielőbbi megvalósítása érdekében a kiviteli tervezeteket az egyesület választmánya elé terjessze.

A M. Pæd. Társ. elnöke, dr. Fináczy Ernő egyetemi nyilvános rendes tanár, Halász Ferencz alelnök kérelmére, a tervbe vett internátusoknak pædagogiai tervezetét elkészítette. A tervezet következő:

Az állami és törvényhatósági tisztviselők fiai számára Budapesten és Kolozsvárt főiskolai jellegű állami internátusok berendezésére vonatkozó pædagogiai kívánalmakat, van szerencsém illetékes helyről vett felszólítás folytán a következőkben igen röviden körvonalozni.

A fent említett internátusok felállítása (Budapesten 300, Kolozsvárott 200 hallgatóval) rég érzett szükségletet fog kielégíteni. A viszonyok ismerői jól tudják, hogy a vidékről az egyetemek székhelyeire, főként Budapestre kerülő ifjakat mily veszedelmek környékezik; a szülői ház nevelő hatásától megfosztva ép akkor vannak egészen magukra hagyatva, amikor gondos támogatásra erkölcsi tekintetben legnagyobb szükségük volna. Bármily lelkiismeretesen teljesítette is a középiskola feladatát, a 18—19 éves ifjú jellemessége még nem nyugodhatik oly szilárd alapon, mely minden kísértéstől, rossz példa követésétől megóvná. A jellem alakulása még mindig folyamatban van, a nagyvárosi életből kinálkozó alkalmak bármelyike is elégséges lehet annak lerontására, a mit a szülői szeretet és az iskola tervszerű nevelése éveken át türelmes gonddal megépítettek.

Részemről tehát az ilyen főiskolai internátusokat első sorban erkölcsi tekintetben tartom fontosaknak, amiből következik, hogy nem pusztá szállást és ellátást adó koztházaknak, hanem érett fiatal emberek közös művelőhelyének tekintem; oly közösségnek, mely a maga jótékony szellemével, kényszereszközök alkalmazása nélkül megtartja az illetőt a jó úton, a becsületes, tisztességes, jellemes életet lelki szükségletévé teszi s szilárd, férfias elvek meggyökereztetésével minden kísértés ellen felfegyverzi. Kétszeresen áll ez az állami tisztviselők fiairól, kiknek szülői az értelmiséghez tartozván, nagy lelki küzdelmek és aggodalmak közt bocsátják szeretett gyermeköket az önálló élet sikamlós talajára s akikre nézve ép magasabb műveltségöknél fogva, kétszeresen fájdalmas lehet egy-egy ifjúnak eltévelyedése a helyes útról, testi és lelki megromlása az élet legszebb és legjelentősebb szakában.

Hogy ez az erkölcsi cél, mely egyúttal biztosítéka a fiatal emberek tanulmányi haladásának is, valóban elérhető legyen, az internátusokat úgy kell berendezni, hogy a fiatal ember jól érezze magát bennök, kedves otthont találjon együtt érző kortársai közt; megtalálja ez otthonban a komoly tanulmányokhoz és nemesebb szellemi élvezetekhez szükséges időt és alkalmat ép úgy, mint a kedélyképző szórakozást, melyek együttvéve felszínre se engedik jutni netán rosszra irányuló valamely hajlamát.

Ha sikerül a fiatal emberek számára ily otthont teremteni, mely némileg pótolhatja a nemrég elhagyott családi kört és szülői házat, nemcsak a szabály megszegésével járó következmények félelme, hanem a jónak és helyesnek önkéntes szeretete lesz az a nagy erő, mely őket erkölcsi eltévelyedésektől visszatarthatja.

Mit kell tehát tenni, hogy ily kedves otthont találjanak az ifjak az internátusban? E kérdésre általában az a felelet, hogy sem kaszárnyaszerűen, sem klastromszerűen nem szabad berendezni az intézetet; sem oly szigorú fegyelmet nem kell benne meghonosítani, mely a jóra való és önérzetes fiatal embereket lenyűgözzé, sem oly korlátlan szabadságot nem kell engedni nekik, mellyel — testi és lelki ártalmukra — visszaélhetnének. Józan, korlátok közé szorított személyes szabadság, vagyis kevés számú elvek szerint szabályozott tisztes együttélés nemesítő és jellemesítő hatása legyen ezen internátusok tervezésének kiinduló pontja.

Felmerülhet az az általános elvi kérdés is, vajjon mennyiben segíthetné elő ily internátus a benne lakó fiatal emberek tudományos és tanulmányi munkásságát? Kétségtől szép és méltó feladat volna arról gondoskodni, hogy az ifjak ne csak kötelességszerű főiskolai colloquiaikat és vizsgálataikat a kellő időben letegyék, hanem hogy főiskolai tanulmányaik kiegészítésére vagy mélyebb feldolgozására szolgáló szakszerű vezetésben is részesülhessenek az internátusban. Példa erre a középiskolai tanárképzés céljaira szolgáló báró Eötvös Collegium, melynek külön szaktanárai az egyetemi előadások anyagát a benlakó növendékekkel részletesebben feldolgozzák, a jelöltek szaktanulmányait irányítják, őket némi önálló tudományos munkásságra ösztönzik, velök kibővítő olvasmányokat végeznek.

Azonban ama nagy arányoknál fogva, melyekben a főiskolai állami internátusok értesülésem szerint tervezetnek, nem tartom lehetségesnek, hogy ily természetű tanulmányi gyakorlatokat lehessen bennök szervezni. Ily szakszerű tanítás csak korlátozott számú tanulókkal végezhető sikeresen, holott a tervezett internátusok növendékeinek létszáma 200, illetőleg 300 volna. Ezenkívül a tanulóknak a létszáma oly rendkívül sok tanulmányszakma és évfolyam között oszla-

nék meg, hogy a technikai kivitel majdnem legyőzhetetlen akadályokba ütköznék. Képviselve volna ugyanis pl. Budapesten a jogi, orvosi, bölcsészeti kar és a műegyetem; a jogi karból 4 évfolyam a legkülönbözőbb jogi studiumokkal; az orvosi karból 5 évfolyam, a bölcsészeti karból 4 évfolyam és körülbelül 10 szakcsoport; a műegyetemből 5 évfolyam szintén nagyon elágazó tanulmányi irányokkal. Keveset számítva körülbelül 35—40-félekép kombinálva vennének tehát részt a tanulók a szakszerű gyakorlati órákban, aminek végrehajtása majdnem lehetetlen. Az egyetemi seminariumok és gyakorlatok intézménye egyébiránt ma már annyira fejlett, hogy a főiskolai tanulók, kellő igyekezet kifejtése mellett, már magán az egyetemen is megtalálhatják, ha nem is teljesen azonos alakban és célzattal azon fajtáját a tudományos képzésnek, amelyről itt szó van.

A rendes colloquiumokra és vizsgálatokra való tanulásban, vagyis vizsgálati célokra való készülésben repetitorokat és instructorokat adni az ifjak mellé se szükségesnek, se helyesnek nem látszik. Az ifjaknak végre meg kell tanulniok, miként kell tanulmányi kötelességeiket gyámkodás nélkül önmaguknak elvégezniök; s ha pontosan látogatják a főiskolai előadásokat és gyakorlatokat, aminek ellenőrzése az internátus előjáróságának feladata, a naponkint bizonyos meghatározott órákban kötelezően elrendelt házi studium, külön instructorok nélkül is teljesen elegendő lehet a köteles colloquiumok és vizsgálatok letételéhez szükséges ismeretek elsajátítására. Legcélszerűbb volna a délutáni vagy estéli órákat a kötelező tanulásra felhasználni: pl. 6-tól 8-ig (amikor főiskolai előadások már rendszerint nem tartatnak).

Ámde, ha a jelzett irányokban külön tanulmányi intézkedéseknek nem lehet is helyök, nagyon kíváncsok más módon gondoskodni az ifjak művelődési szükségleteinek kielégítéséről. Első sorban kötelezendő volna minden tagja az internátusnak arra, hogy valamely idegen kulturnyelvet (német, francia, angol, olasz) tanuljon az intézetben, mely erre külön költségek nélkül módot nyújtana nyelvmesterek alkalmazásával. Másodszor: ápolandó volna a zene és ének. Harmadszor: nagy mértékben fellendíthetné az intézet szellemi életét, ha az előjáróság tanévenként más-más előadási ciklusokat tartatna oly tárgyakból, melyek az összes növendékek tudományos művelődésének keretébe beillenek. Például: egy-egy ily közös előadási ciklus (az intézet dísztermében gyülekező összes ifjúság számára) lehetne filozófiai tárgyú (a filozófia alapproblemáiról, egyes nagy filozófusokról, a pszichologia, esztetika és ethika fontosabb kérdéseiről), a társadalmi és történeti tudományok, a modern irodalmak, a művészet-történelem köréből, esetleg a természettudományok gyakorlati problémáiról.

Ezen előadások ideje és részletes anyaga évről-évre a körülmények szerint változhatnak; céljuk az volna, hogy a növendékek magában az intézetben találjanak alkalmat általánosabb művelődésre.

Feltétlenül szükséges volna az intézetet oly könyvtárral is ellátni, melyben a növendékek nemcsak a szépirodalom legjelesebb termékeit, hanem a szaktanulmányaikhoz szükséges legfontosabb standard-workokat megtalálhassák, hogy amennyiben egyik-másik bővebb tanulmányt kívánna tenni valamely tárgyban, (amire mindenképen buzdítandók volnának) megjelje az intézetben a legszükségesebb segéd-eszközöket. Pl. az első éves joghallgató találja meg a római jognak legfontosabb forrásgyűjteményeit és a külföldi alapvető munkáit; későbbi tanulmányai folyamán a magyar jogforrásokat is (*Corpus Juris*, Werbőczy, *Törvénytárak* stb.); az orvostanhallgató a német és francia szakirodalomban megjelent nagy, összefoglaló, rendszeres műveket; a nyelvész a szükséges kimerítő szótárakat, klasszikus kiadásokat. Szóval nem specialitások könyvtárát értem, hanem olyat, mely a főiskolai tanulást a maga aaptanaiban mélyebb és bővebb tehetné. Végül az intézeteket el kellene látni tágas tornacsarnokkal, játéktérrel (mely télen korcsolyapályává alakítható át) s az ifjaknak alkalmat kellene adni a testedző gyakorlatokra, tornára, játékra, korcsolyázásra stb.

Mondottam fennebb, hogy a fődolog a hallgatóknak kedves otthonává tenni az internátust. Már az előbb említett foglalkozásokban is rejlenek nemesen szórakoztató mozzanatok. Megteremtésökről más úton is gondoskodni lehetne. Az intézet kebelében alakulhatna olvasó- és társaskör, megfelelő helyiségekkel, hol a napilapok és folyóiratok olvasásra rendelkezésre állanának. A kör felolvasásokat, hangversenyeket stb. rendezhetne. Mindennek célja főképp az volna, hogy az intézet tagjai ne kíváncsozzanak az intézeten kívüli, minden ellenőrzés elől elzárkózó, nem ritkán ártalmas szórakozások után.

Mindent el kell követni, hogy a növendék lelki élete nemesbüljön, hogy valóban szilárd erkölcsös alapja legyen jellemének. Ezért, habár az intézetekbe felekezeti különbség nélkül vétetnének fel a hallgatók, az előjáróságnak minden kényszer alkalmazása nélkül oda kellene hatnia, hogy a növendékek, kiki a maga körében, vallásos kötelmeik teljesítése iránt is őrizték meg a középiskolától nyert fogékonyságukat.

Az erkölcsi és tanulmányi tekinteteken kívül van még egy szempont, mely nagy figyelmet érdemel a tervezett internátusok szervezésében. Ez a magyar, hazafias szempont. Minden alkalom felhasználandó, hogy azt a szellemi közösséget, melyben a tagok élnek, legigazabb magyar hazaszeretetet ihlesse meg. A főiskolai internátus e rész-

ben is nagy és magasztos hivatást teljesíthet. Van elég példa rá, hogy a középiskola által elhintett jó magvak a főiskolai tanulmányok ideje alatt megromlottak, bizonyos szeparatiztikus törekvések hatása alatt elfajultak. Az internátusokban gondosan ápolandó hazafias szellem az egész életre kiható mély nyomokat hagyná az ifjúság lelkületében. Ez irányban az intézet falai közt lefolyó s az intézet előljáróságától rendezett hazafias ünnepek nagy szolgálatot tehetnének; ez ünnepeken kiváló szerepe jutna az egész ifjúságot magában foglaló daloskörnek, a hazafias érzések egyik leghathatósabb tényezőjének.

Nagy nehézséget okoz ily rendkívül népes főiskolai internátusokban a fegyelemben és rendben tartás módja. A személyes szabadságtól, mint említettem, felnőtt fiatal embereket megfosztani nem lehet; viszont e szabadsággal ott, a hol 200—300 fiatal ember lakik együtt, nagyon könnyen visszaélések történhetnek. Ezért egy nagy körületekintéssel megállapított józan házirend elkészítésén kívül fontos itt az elhelyezés kérdése. Négy száz felnőtt embert egyetlen épületben elhelyezni és rendben tartani csak katonai fegyelem mellett lehetne, de a fegyelem ezen módját ép kerülni akarjuk. Nem marad más hátra, mint az épületet pavillon rendszer szerint megépíteni oly módon, hogy az egyes pavillonok fedett folyosókkal volnának összekötve a törzsepülettel, melyben közös helyiségek, vagyis a közös ebédlő, a közös társalgó, a közös tornacsarnok, a közös díszterem volnának elhelyezve. Pavillont négyet lehetne építeni, egyet-egyet a joghallgatók, orvostanhallgatók, bölcsészethallgatók és műegyetemi hallgatók számára, előre megállapított (s eshetőleg különböző nagyságú) létszámokkal, melyeket a felvétel alkalmával szigorúan meg kellene tartani. Minden pavillonnak egy-egy benlakó felügyelője volna s a felügyelők az intézet igazgatójának volnának alárendelve. Az egyes pavillonokban való elhelyezés részleteire nézve csak annyit említek, hogy a növendékek életkorát tartva szem előtt, leghelyesebbnek tartom az úgynevezett család-rendszert, vagyis: a nagy kaszárnyszerű háló- és lakótermek helyett olynemű berendezést, hogy 4—4 hallgató hál és lakik együtt egy szobában, egy családot alkotva, melynek feje a legidősebb. Ily módon bensőbb és kedélyesebb viszony fejlődik a fiatal emberek közt, mint a tömeges elhelyezés mellett; megtanulják, miként lehet egymásra utalt és állandóan érintkező művelt egyéneknek egymással ildomosan megférniök; közlékenyebbé válik ekként a zárkózott is, figyelmesebb embertársa iránt az érdeesebb természetű is; a mindennapi egymásra utaltság viszonyaiból megtanulja mindenki az életben oly szükséges társas erényeket. Viszont ily elosztása a növendékeknek kevesbbit a nagy tömegek állandó érintkezéséből eredhető azon veszedelmeket, melyek esetleg a rend megbontására irányulhatnak.

A lakó- és hálósobák egyszerűen, minden fényűzés mellőzésével rendezendők be. A szóban levő intézeteknek nem lehet céljuk kényeztetni vagy oly élethez szoktatni, mely a rendszerint vagyontalan állami tisztviselők fiainak nem való s melyet legtöbbször később sem fognak folytathatni.

A házirend és fegyelem fentartásában elvül kitűzendő, hogy amennyire lehetséges, az önkormányzat érvényesüljön. Érett fiatal emberek a legfőbb felügyelet határain belül önmagukat is kormányoztatják sok tekintetben, sőt szándékosan oda kell irányulni a törekvésnek, hogy erre mentől több alkalom adassék.

De mindezeknek a felsorolt intézkedéseknek sikere első sorban attól függ, hogy kicsoda áll az intézet élén? A tervbe vett internátusokhoz fűzött összes remények teljesedése végső elemzésben ezen fordul meg. Nem közönséges adminisztratív képességnak, széleskörű műveltségnek, az ifjúság iránt való meleg szeretetnek, tapintatnak és erélynek kell az igazgatóban egyesülnie. Nem lehet közönséges stílű ember; kiváló egyéniségnek kell lennie, mely címbeli vagy rangbeli megkülönböztetés nélkül is saját súlyával és tartalmával képes legyen hatni.

*

— VI. Egyetemes Tanítógyűlés. Az V. gyűlés ezelőtt nyolc évvel, a millenniumi tanügyi kongresszussal kapcsolatban tartatott. Most, hogy a tanítók életbevágó fontos ügyei forognak a döntés küszöbén, a Tanítók Országos Bizottsága elhatározta a VI. egyetemes gyűlés megtartását, amihez a tanítóegyesületek többsége hozzájárulván, az Orsz. Biz. összehívta a gyűlést f. évi július 3—6. napjaira Budapestre. A gyűlés programja a következő: Jul. 3-án előértekezlet; 4-én a közgyűlés első napja, melynek tárgyai: 1. Az ország összes tanítóinak fizetésrendezése (előadó Gábel Jakab); 2. A nyugdíjtörvény módosítása (Sárkány Gábor). Jul. 6-án a közgyűlés folytatása; tárgyak: 3. A népoktatási törvény revíziója; kapcsolatban a szolgálati pragmatika, a magyar népoktatás kérdésével és a nevelés nemzeti jellegével (Simon Károly); 4. Népművelési egyesületek (Kovács Vince). A közbeeső napokon a szakosztályok üléseznek. Lesz: kézügyességi, árva- és szeretetházi, kisdiednevelési, gyógypædagogiai, pædagogiai (tárgyai: A nép- és középiskola kapcsolata, A család és iskola kapcsolata, A leányok házas nevelése és a leányifjúsági egyesületek), szociálpædagogiai (tárgyai: A gyermekvédelem, A kivándorlás és a tanítóság), közegészségügyi és tanítóképzési szakosztály. Külön előadásokat tartanak még: Dr. Ranschburg Pál A gyermektanulmányozás módszeréről és dr. Göcz József Egyesítő új tanításmódjáról. A közgyűlés elnöke Somlyay József, a rendező bizottságé Nagy László. —

A gyűléssel kapcsolatban *tanszerkiállítást* rendeznek a vallás- és közoktatásügyi és a kereskedelmi miniszterek védnöksége alatt, a népoktatási intézetek felszerelési tárgyaiból. A kiállítás rendezőbizottságának elnöke dr. Verédy Károly. Az egyetemes gyűlés tagjául jelentkezni lehet Barna Albin igazgatónál (Budapest, VIII., József-körút 8) 4 kor. tagsági díj beküldése mellett.

*

— **Japán közoktatásügye.** Az *Annuaire de l'enseignement primaire* 1903. évfolyamának Jost-tól szerkesztett külföldi krónikája nyomán adjuk itt a japán közoktatásügy, különösen népiskolai részének rövid ismertetését.

A japán kormányt a közoktatásügy szervezésében az az elv vezeti, hogy a tudomány mindenki részére szükséges az erkölcsi és anyagi tökéletesedés és az önfentartás feltételeinek javítása céljából, mert a tudatlanság minden bajnak forrása, mely a társadalmat pusztítja. S így a japán kormány már 30 évvel ezelőtt elhatározta a kötelező oktatás behozatalát minden gyermek részére 6-ik évtől a 14-ikig. Ezt állította oda elérendő végcélnek, de tényleg csak azt a kötelezettséget rőtt a községekre, hogy teremtsenek mindenütt elemi, vagyis csak a 6—10 éves gyermekek részére való iskolákat. A népoktatás nem ingyenes, de a községek megszűntethetik a tandíj szedését, ha pénzügyi állapotuk megengedi.

A közoktatás kiterjesztésére irányuló törekvés ez országban minden dicsőretre méltó és az elért eredmények bámulatot kelthetnek, de azért még mindig sok a teendő a végre, hogy az elemi oktatás az ország minden gyermeke részére biztosíttassék. Az iskolás gyermekek száma 1874-ben 1.700.000 volt; ma már meghaladja a 4 milliót. De nem szabad elfelejteni, hogy a japán népesség is emelkedett ez idő alatt 33 milliótól 45 millióra.

A tanulók száma osztályonként túlságos nagy: 70, 80 sőt 100 is esik egy tanítóra. A tanítókat rosszul fizetik és rossz az előképzésük is; csak igen kis részük jön tanítóképzőintézetekből, és ez a főoka annak, hogy a népoktatás még gyöngé. Az elemi oktatástól megkövetelik, hogy erkölcsös és hazafias jellegű legyen, hogy az életben hasznos ismereteket közölje és hogy gondosan őrködjék a gyermekek testi fejlődése felett. De milyen is ez az erkölcsösség? Vallásos vagy világi jellegű?

Az 1899. aug. 3-ikáról kelt miniszteri utasítás határozottan kimondta, hogy világi jellegű legyen: «Mivel a közoktatásügy adminisztrációja szempontjából fontos, hogy a köznevelés független legyen a vallástól, tilos a vallásoktatás vagy bármely vallásos szertartás az

állami és egyéb nyilvános iskolákban, sőt minden oly iskolában is, melynek tanterve nyilvános felügyelet alatt áll, — még rendkívüli órákon sincs helye.

Így a vallásoktatás teljesen ki van zárva még oly magániskolákból is, melyek a törvény által el vannak ismervé, amennyiben joguk van hozzá, hogy növendékeik vizsga nélkül bocsáttassanak a középiskolákba és 28 éves korukig ki legyenek véve a katonakötelezettség alól.

A japán nem vallásos nép. S azért egészen magától érthető dolognak vette a világi jelleg köteles voltát. Sőt kérdezhetni, hogy tulajdonképen ki ellen irányult a miniszteri utasítás. A buddhizmus hatása a népre már régóta majdnem semmi, és a buddhista papok már 1867 óta ki vannak zárva az oktatásból. A confucianizmus pedig sohasem volt népszerű. S így csak a kereszténység ellen fordulhatott a rendelet éle, s csakugyan ellene fordult is, mivel idegen vallás, illetőleg az idegeneknek vallása.

Ami a hazafias morált illeti, egy 1890-ből való császári rendelet így határozza meg: «Tisztelet az ősök iránt; nagy becsületesség és gyermeki szeretet; tisztelet a nemzet alkotmánya iránt; engedelmeség az országos törvények iránt; teljes odaadás a császári dynastiának, mely örökkévaló, miként az universum.»

Egy angol pædagogiai folyóirat adatai szerint 398 idegen tanár van Japánban, ki anyanyelvén tanít: 158 amerikai, 122 angol, 60 francia, 24 német. Az angol nyelv tehát az elsőség a többi idegen nyelvek felett. Így terjed az angol szellem Japánban és az új angol-japán szövetség — jegyzi meg végül forrásunk — több mint pusztán politikai közeledés.

Kíváncsiak lehetünk rá, mit fog majd a francia krónikaíró a jövő évben mondani Japán közoktatásügyéről. Talán Japánban is készül már ismeretes mintára a szállóige: «A japán iskolamesterek megverték az orosz hadsereget».

★

w. j.

— A st.-louisi világkiállítás közoktatásügyi csoportja. Ki hitte volna a legnagyobb gyakorlatiasság és élelmesség hírében álló amerikaiakról, hogy a szellemi kulturának is a legnagyobb hódolattal adózának! Pedig így van, s a küszöbön álló kiállításnak *legelső* csoportja a *department of education*, a közoktatásügy, s ez a tiszteletbeli hely — írja a hivatalos körlevél — megfelel a kiállítás osztályozásában megnyilatkozó azon elméletnek, mely szerint a nevelő-oktatás forrása minden haladásnak». Ez a kiállítás kettős célt tűzött maga elé: 1. rendszeresen akarja bemutatni az Egyesült-Államok közoktatásügyének minden ágazatát, 2. összehasonlító alapon a külföldi államoknak közoktatásügyét. Mindkét cél biztosítva van egyrészt a belföldi

hatalmas intézményeknek, másrészt az idegen országok túlnyomó részének képviselőivel.

A külön erre a célra, modern-klasszikus stílusban épült és a program egyik oldalán bemutatott hatalmas csarnok a kiállítási terület középpontjában és legszebb részén már készen áll. Első és hátsó homlokzata 750 ill. 450, két oldala egyenként 525 láb hosszú és 350,000 dollárba került. A közoktatási csoport élén H. J. Rogers áll, a bizottság elnöke pedig W. T. Harris, az Egyesült-Államok közoktatásügyének európaszerzője is ismert feje.

Ennek a főcsoportnak rendszeres voltát és gazdagságát a következő felosztás szemlélteti. Van 8 csoport és 26 osztály; mindegyik csoport külön programot is adott ki:

I. csoport: *elemi oktatás*. 1. osztály gyermekkertek, 2. osztály elemi iskolák, 3. osztály tanítóképzés, 4. osztály továbbképző iskolák, esti, szünidei és szakiskolák. — II. csoport: *középoktatás* * (két osztály), 5. felső iskolák és akadémiák; felső kézimunka és kereskedelmi iskolák, 6. tanárképzés. — III. csoport: *felső oktatás* (öt osztály), 7. középiskolák és egyetemek, 8. tudományos, műszaki és mérnöki iskolák, 10. könyvtárak, 11. muzeumok (gyűjtemények). — IV. csoport: *szépművészeti iskolák* (rajz, festés, zene), 12. művészeti iskolák és intézetek, 13. zeneiskolák, konzervatóriumok. — V. csoport: *mezőgazdasági oktatás*, 14. iskolák, intézmények, kísérleti állomások, erdőszeti oktatás. VI. csoport: *kereskedelmi és ipari oktatás* (négy osztály), 15. alsó kereskedelmi és ipariskolák, 16. felső kereskedelmi iskolák, 17. az indiánusok oktatása, 18. a négerok oktatása. — VII. csoport: *gyógynevelés* (három osztály), 19. vakok oktatása, 20. süketek és némák oktatása, 21. intézmények a gyengeelméjűek számára. — VIII. csoport: *különleges tanfolyamok, tankönyvek, iskolai felszerelés és tanszerek*, 22. nyári iskolák, 23. extension-tanfolyamok, népszerű felolvasások, felnőttek oktatása, levelezési iskolák, 24. tudományos társulatok, vállalatok és kutatások, 25. pedagógiai irodalom, tankönyvek stb., 26. iskolai felszerelés és tanszerek.

Ezen nyolc csoport mindegyikében a kiállítandó tárgyak a következő nyolc tárgyi keretbe sorolandók: 1. törvényhozás, szervezés és statisztika, 2. iskolai építkezés (elhelyezés, tervek), fűtő-, világító-, szellőztető- és egészségi berendezések; bútortartás és felszerelés, 3. tantervek képzése, 4. tanszerek, 5. tankönyvek, 6. szabályzatok, tanfolya-

* Az Egyesült-Államokban, amint ezen felsorolásból is látható, az iskolaneveknek csoportosítása eltér a nálunk divótól; ott pl. a gymnasiumokat (*colleges*) már a felső oktatás keretébe sorozzák, az elemi oktatás pedig nyolcz évfolyamra terjed.

mok, módszer, 7. növendékmunkák (irodalmi, művészeti, tudományos és műszaki), 8. eredeti kutatások eredményei. Nagyon helyesen jegyzi meg a szabályzat egy másik helyen, hogy csak valódi iskolai dolgozatok állítandók ki: *Only regular class work is desired.*

Kiváló s az eddiginél nagyobb szerep jutott ezúttal a fotografiáknak, melyekről Harris már 1898-ban így nyilatkozott: «A fotografiáknak értékesítése mind nagyobb tért hódít. Első pillanatra feltűntetik az iskola épületét, a tanítói személyzetet és a növendékeket; úgyszintén a belső helyiségeket, berendezésüket és a felszerelést. Egy az államnak összes iskolaépületeit, előttük a tanítókkal és tanulókkal bemutató fényképgyűjtemény, bármely nemzetközi kiállításnak páratlan vonzerőt adna, mert bemutatná a tanítók és a tanulók tartását, külsejét és öltöztetését, és az épületek csínjával és a berendezések tökéletességével egyúttal azt a fontosságot, melyet a hatóságok az iskolának tulajdonítanak.»

A szabályzat ezután részletes utasításokat közöl a kiállítandó tárgyak megválasztását, méreteit, elrendezését illetőleg, s utalva arra, hogy a chikagói és párisi világkiállítások mennyire megérlelték a kiállítás technikáját (*exhibit idea*), azzal az okos intéssel végzi: Nem az anyagnak nagy tömege kelt hatást, hanem a kiválasztásban megnyilatkozó gondosság és az elrendezésben nyilvánuló rendszer. — Hogy ebből a sok szép tervből és helyes eszméből mennyit és hogyan sikerült megvalósítani, arról a kiállításnak a helyszínén való tanulmányozása után annak idejében e helyen szintén be fogok számolni.

A világkiállítással párhuzamosan tartandó *kongresszusokról* külön szabályzat intézkedik, melyből közlöm az alábbiakat. E tekintetben is eredetit akarnak nyújtani az amerikaiak: az eddig szokásos, egymástól független s egymással össze nem függő tudományos értekezletek helyett egy előre megállapított terv szerint egyetlen nagy, de sokfelé elágazó kongresszust terveztek, melynek célja a különböző tudományoknak és művészeteknek egységét és kölcsönös viszonyait feltüntetni, történelmi fejlődésüket bemutatni, alapvető elveiket kifejteni, továbbá a különböző tereken működő szakférfiaknak ismerkedését és közös munkálkodását előmozdítani. Az összes anyagot két nagy csoportba és hét osztályba sorozták. I. Elméleti tudományok: 1. alapvető, 2. történeti, 3. physikai, 4. lelki tudományok. II. Gyakorlati tudományok: 5. gyakorlati (utilitarisztikus), 6. szabályozó, 7. közmívelődési tudományok. Ez a hét osztály 24 alcsoportra és 129 alosztályra oszlik. Első helyen áll a filozófia alcsoportja hét osztállyal (metafizika, vallásbölcselet, logika, módszertan, etika, jogbölcselet, eszhetika). A pedagógia a 7. közmívelődési tudomány keretébe tartozik és öt alosztályt foglal magában: nevelés elmélete, elemi iskola, középiskola, egyetem, könyv-

tár. (Megjegyzem, hogy a vallásos nevelés a «vallás» alcsoportjának egyik osztályát teszi).

A kongresszust szept. 19-én d. e. nyitják meg elnöki beszéddel, mely után a hét osztály mindegyikében egy-egy általánosan tájékoztató előadást tartanak. Szept. 20-án d. e. és d. u. a 24 alcsoport ülészik, mindegyikben két-két előadás lesz: egyik az utolsó évszakban létesített haladásról, a másik az alapvető fogalmakkal és módszerekkel foglalkozik. A következő napokon 129 alosztály dolgozik; itt is két-két felolvasás lesz: egyik a többi tudományokkal való összefüggésnek, a másik a napirenden levő problémáknak szentelve. Szept. 26-tól kezdve a tanácskozás szabadabb mederben folyhat és más önálló kongresszusok is tarthatók. Az előadásoknak és felolvasásoknak teljes sorozatát (314) állandó emlékéül a kiállítás igazgatósága fogja kiadni. Annak idejében erről is tájékoztatni fogjuk olvasóinkat.

A körlevél helyesen jegyzi meg végül, hogy ennek a hatalmas és eredeti tervnek, mely hivatva van a tudományos irodalmat egy páratlan művel gazdagítani, teljes sikere az összes hivatott tényezőknek lankadatlan közreműködését feltételezi.

kf.

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Georges Demy: *Mécanisme et education des mouvements.* Paris, 1904. 518. l. Biblioth. scientif. internat. F. Alcan.

Bár az előttünk fekvő munka elsőorban a physiologiai nevelés vezetőinek szól, kell, hogy minden pædagogust érdekeljen. Ma már nyitott ajtók döngetését jelentené, ha ez állításunk igazolására akár a «testi nevelés» általános fontosságát akarnók vitatni, akár pedig azt, hogy e név alatt összefoglalt pædagogiai behatások összesége csak az emberi szervezet functióinak minden irányban való ismeretére építhető. Hanem arra gondolunk, hogy könyvünk szerzője amellet, hogy elősmert elsőrendű szaktekintély a testi nevelés kérdéseiben, ritka helyes pædagogiai érzékkel bir, kinek fejtegetései mindig mély perspektívában jelennek meg. Annál becsesebb tulajdonság, mert a módszeres physiologiai gondolkodás és a nevelési problémák magasabb szempontból való conceptiójának kapcsolata még ma is inkább kivétel, mint szabály a pædagógusok között. Művünk sok önálló vizsgálatokon alapuló és nem ritkán a legelterjedtebb előitéleteket lerontó fejtegetéseit természetesen ép csak jelezhetjük e folyóirat hasábjain. Miután szerző a mozgás anatómiai mechanismusát ismertette, áttér a különböző helyzetek (attitudes) és mozgások általános és egyes sajátos nyilvánulataikban (járás, ugrás, futás, úszás, evezés stb.) való elemzésére. Rámutat arra (153. l.), hogy a mozgásokat nem lehet másképen osztályozni,